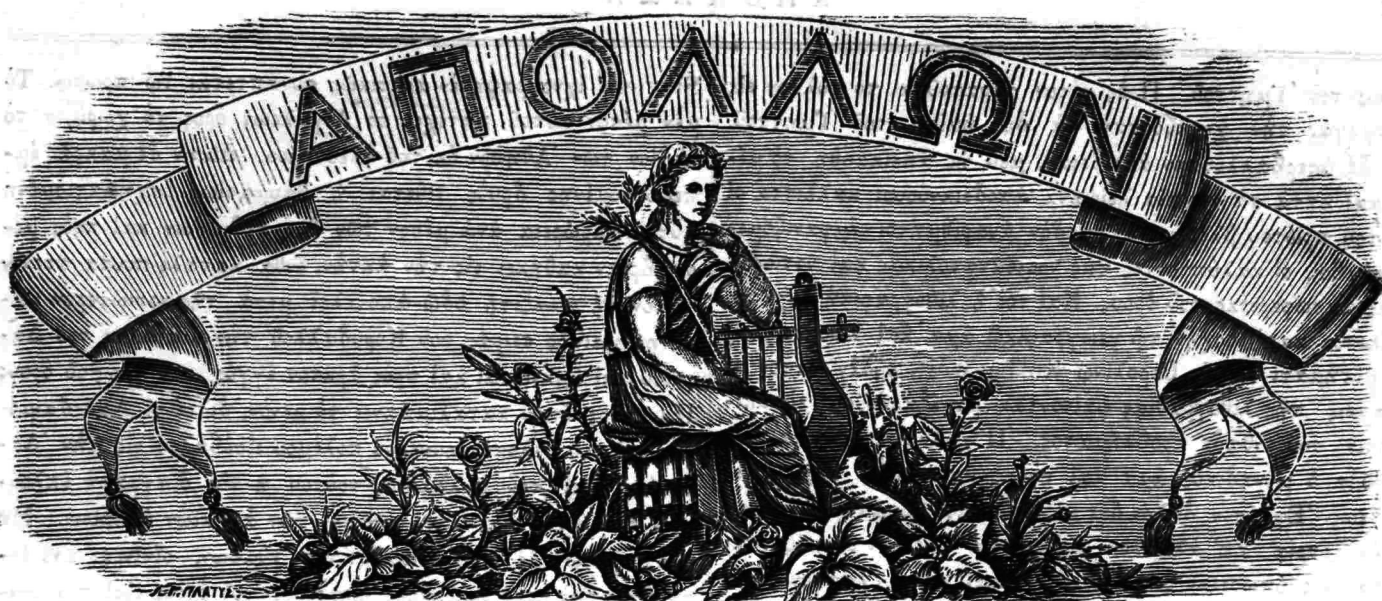

ΕΠΙΣΤΗΜΗ, ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ, ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΑ

ΕΤΟΣ Β'.
ΑΡΙΘ. 16

Ἐν Πειραιεὶ Ἀγρονστός
1884

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΚΑΙ ΕΚΔΟΤΗΣ
Δ. Κ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΟΠΟΥΛΟΣ

ΟΙ ΠΙΝΑΚΕΣ ΤΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ

(Karten von Attika) (1)

Τὸ μέγα ἔργον τῆς νέας ἱχνογραφήσεως συμπάσης τῆς Ἀττικῆς (οὐ μνήμην ἐποιήσαμεθα ἐν τῇ κακῇ μοίρᾳ μὴ ἐκδομένη ἤδη Μερμνή) προὐχώρησε πάλιν σημαντικῶς. Τὸ προκείμενον δεῦτερον τεῦχος ἀποτελοῦν ἀληθῶς παραδειγματικὴν ἐργασίαν τῆς πινακογραφίας περιέχει μικροῦ δεῖν ἅπαν τὸ πεδῖον τῆς Ἀττικῆς καὶ παρεκτός τούτου ἀμφότερα τὰ ἐπὶ ταῖς πλευραῖς δίκην ὁρίων ὄρη. Ἡ κλίμαξ 1. 25 000 οὕσα βάσις καὶ τῇ πρωσσικῇ διαγραφῇ τῆς χώρας ἐξαρκεῖ διὰ τὰ περαιτέρω τοπογραφικὰ ζητήματα. Αἱ δὲ ὁρίζοντιοι γραμμαὶ ἀνέρχονται ἀπὸ 20 εἰς 20 μέτρα. — Τὸ πρῶτον φυλλάδιον εἰκονίζει τὴν κυρίως περιφέρειαν τοῦ ἄστεος μετὰ τοῦ Πειραιῶς. Ἡ δὲ ἐγκαρσία ἑκτασις τείνει ἐκ τῆς ἄκρας τῆς νήσου Ψυτταλείας εἰς τὸ πέραν μέχρι τοῦ μνημείου τοῦ Φιλοπάππου. Καὶ προσαρκτικῶς μὲν ἀφικνουμένη εἰς Πατήσια, μεσημβρινῶς δ' ἐν ἱκανῇ ἀποστάσει

(1) Τῇ παρορμήσει τοῦ αὐτοκρατορικοῦ γερμανικοῦ ἀρχαιολογικοῦ Ἰνστιτούτου καὶ τῇ συνδρομῇ τοῦ βασιλικοῦ πρωσσικοῦ ὑπουργείου τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἐκπαιδευτικῶν καὶ ἱατρικῶν ὑποθέσεων ἱχνογραφηθέντες ὑπὸ ἀξιωματικῶν καὶ ὑπαλλήλων τοῦ μεγάλου γενικοῦ ἐπιτελείου μετ' ἐξηγητικῶν κειμένων, ἐκδομένου ὑπὸ Ἐρνέστου Κουρτίου καὶ I. A. Κάουπερτ. Τεῦχος II. Τέσσαρες πίνακες ἐν μεγάλῳ φύλλῳ Ἀθῆναι-Πειραιεὺς καὶ πάλιν Ἀθῆναι Πρωσσικὴ Κηφισία, Πύργος. Ἐξηγητικὸν κείμενον ὑπὸ τοῦ Ἀρθούρου Μιλοῦχερ. Ἐν Βερολίνῳ 1883 παρὰ τῷ Δεστρ.χ Ρέιμερ. Τιμὴ 12 Μάρκα.

περαιτέρω εἰς τὴν ἀκρόρειαν τὴν κοινῇ καλουμένην τρεῖς πύργους, περὶ ἧς τῆς ἀρχαίας ἐπωνυμίας ὑπάρχει διχογνωμία. Ἐντεῦθεν κατοπτεύομεν ἐκ τῆς πρώτης προσόψεως τὰ χωρία ἀναρίθμων ἀγώνων, τὰ μακρὰ τείχη, πάντα τὸν Πειραιᾶ, τὸν κόλπον τοῦ Φαλήρου καὶ ἀριστερόθεν μὲν πρὸς τὰ ἄνω τὰ ἐξέχοντα τοῦ Κυροδαλλοῦ, δεξιόθεν δὲ τὰ τοῦ Ὑμηττοῦ. Τὸ φύλλον τοῦτο ἀπεικάζεται ὑπὸ τῶν Γ. Φὸν Ἀλτεν καὶ I. Ἀ. Κάουπερτ.

Τὸ δὲ περὶ οὗ ὁ λόγος δεῦτερον φυλλάδιον δύναται καὶ τῷ διατεθρυσμένῳ ὀφθαλμῷ νὰ παρέχῃ μεγάλην ἀπολαυσιν. Ἡ διαγραφὴ τοῦ Ὑμηττοῦ ἐφιλοτεχνήθη ὑπὸ τοῦ λοχαγοῦ Στέφφεν (α) τοσοῦτον ἀκριβῶς καὶ ἡ γραφικὴ αὐτῆς παράστασις τοσοῦτον ἐπέτυχε χάρις εἰς τὴν ἐπιδεξιότητα τοῦ Κάουπερτ, ὥστε τὸ πρόσαντες ὅρος ἐκ τοῦ πίνακος φαίνεται πάντῃ πλαστικῶς ὑπερέχον. Ἐλλόγως λοιπὸν προτιμήθη οὐχὶ ὁ ἐγκάρσιος φωτισμὸς, ὃν ὁ Dufour ἐπιτυχῶς ἐφήρμοσεν ἐπὶ τοῦ ἐλβετικοῦ αὐτοῦ πίνακος κατὰ τὰ ἐκεῖ ὄρη, ἀλλ' ὁ κεντρικὸς, ὃν ὑπέλαβεν ἄνωθεν καταπίπτοντα· διότι ἐπὶ μετρίων ὑψωμάτων καὶ παντάπασιν ἐπὶ λοφώδους χώρας, ἥτις ἐν τούτοις κατέχει μῶριον τοῦ πίνακος, ὁ φωτισμὸς ἐκεῖνος καθίσταται ἀχρηστος. Ὡς λάσιόν τι ὑπερφυσικὸν κεῖται ὁ Ὑμηττὸς εὐμήκης ἀνὰ τὸν πίνακα ἀποκλίνων ἐκατέρωσε εἰς λοφώδη χώραν. Τὸ μέγα αὐτὸ φύλλον συνδέεται ἐξ ἀνατολῶν τῷ προηγουμένῳ καὶ ἐκ τοῦ ἄστεος πρὸς δυσμὰς ἐξικνεῖται μέχρι τοῦ Λιόπεσι ἐπ' ἴσης πρὸς δυσμὰς, ἐν ᾧ ἡ νοτιοαρκτική ἑκτασις κατέχεται ὑπὸ τοῦ προσαρκτικῶς

(α) Τοῦ φιλοπονήσαντος τοπογραφικῆς καταμετρήσεως τῆς Ἀργολίδος Ἰδ. ἡμετέραν διητριβὴν περὶ Μυκηναίων ἀρχαιοτήτων ἐν 9 καὶ 10 φυλλάδιῳ τοῦ περιοδικοῦ τούτου.

μέρους του Ὑμηττοῦ. Πρὸς νότον περατοῦται τὸ φύλλον εἰς διασπάρξα, τὴν χωρίζουσιν τὰ δύο ἡμίση τοῦ Ὑμηττοῦ. Τὴν δὲ ὑπερβάλλουσιν ἀκριβείαν, μεθ' ἧς ἀπεικάζοιτο τὸ μέρος καὶ κατὰ τὰ ἀρχαῖα λείψανα ἀποδεικνύουσι κάλλιστα οἱ ἐπὶ τοῦ πρώτου βλέμματος σχεδὸν ἀναρίθμητοι ἐμφανιζόμενοι τύμβοι, οἱ καλύπτοντες τὰς νοτιοανατολικὰς καὶ νοτιοδυτικὰς κατωφερείας τοῦ ὄρους. Κεῖται ἡ λιθογραφικὴ ἐργασία ὀφείλεται κατ' ἐξοχὴν τῷ γεωγραφικῷ ἅμα καὶ λιθογραφικῷ καταστήματι τοῦ ἐν Βερολίῳ Konigswelt, οὐδὲν ἦττον αἱ δυνάμεις τῆς λιθογραφίας φαίνονται μὴ ἐξαρκούσαι εἰς ἐπιτέλεισιν τοῦ ἐνθαδε προβλήματος. Ἡ χαλκογραφία θὰ ἦτο ἐνταῦθα ὁ μοναδικὸς ἅμα καὶ προσφυὴς τρόπος τῆς παραστάσεως. Ἐφ' ὅσον δὴλον ὅτι αἱ ὀριζόντιοι γραμμαὶ περιθεύουσιν ἐν μετρίᾳ ἀπ' ἀλλήλων ἀποστάσει καὶ δὲν εἰκονίζονται προσάντως ὑπὲρ τῶν βράχων, ἀρκεῖ καὶ ἡ ἐλαττον ὀξεῖα λιθογραφία ἀλλ' ὅπου, ὡς ἐνταῦθα, ἐπὶ μεμονωμένων θέσεων αἱ ὀριζόντιοι γραμμαὶ προωθοῦνται ὅπως ἐγγὺς πρὸς ἀλλήλας καὶ αἱ τὰ μάλιστα ἀνάντις πετρώδεις κατωφερεῖαι εἰσι περιγραπτέαι, ἀπαρκίτητος ἀποβαίνει ἡ ὀξύτερα χάλκογραφία. Πάνυ σαφῶς καταδείκνυται τοῦτο ἐπὶ τῶν τοίχων τῆς ἐπὶ δυσμῆς κειμένης φάραγγος, ἧτις καλεῖται Κακορρεῦμα. Ἐκ δὲ τοῦ ὀνόματος συνάγεται ἡ ποιότης ἐκείνης διότι εἰς τοῦ καθορωμένου ἀρχετύπου διαγράμματος, ὁ νότιος τοίχος ἦτο παντελῶς σηραγγώδης ἐνεκα τριῶν πρὸς νότον ρωγμῶν, οἱ τινες ἐπὶ τοῦ πίνακος μὲν γινώσκονται. Ταῦτα δὲ πρακτῶν ὁ ἐπικριτὴς οὐδὲ τὸ παράπαν προτίθεται νὰ ἐκφράσῃ μέμψιν, ἀλλ' ἴσα ἴσα, προσεπάγεται. ἐπειδὴ τὸ φυλλάδιον αὐτὸ ἐκπρέπει ἐπὶ τῇ ἐπιτυχεῖ ἐργασίᾳ, εὐκαταίᾳ θὰ ἦτο ἡ ὡς ἐκ τῶν ἐνόντων βελτίστη παρὰστασις.

Τὸ τρίτον φυλλάδιον ἡ Κηφισιά, τὸ ὑπὸ τοῦ Γ. Φὺν Ἀλτεν διαγραφέν εἰσάγει τὸν ἀναγνώστην εἰς ἥμερον τόπον καὶ ἐν τοῖς πρὸς ἄρκτον προσκολλᾶται εἰς τὸ δεύτερον φυλλάδιον. Εἰσάγει δὴλα δὴ ἀπὸ τῶν ὑπηρεσιῶν τοῦ Πεντελικοῦ πρὸς ἄρκτον εἰς τὰς ὑστάτας ἐξοχὰς τοῦ Ὑμηττοῦ πρὸς νότον καὶ αὐτόθεν ἐξικνεῖται εἰς Πατήσια ἐπὶ δυσμῆς. Ὅποιον δαψιλῶς ἠυλογημένον καὶ καλλίμορφον τέμαχος γῆς παρέχεται αὐτόθι τῷ θεατῇ δεικνύουσιν αἱ ἀμπελοφυτεῖαι καὶ ἐλαιοφυτεῖαι αἱ μικροῦ δεῖν πάντα τὸν πίνακα καταμεστούται. Ἐνταῦθα ρεῖ ὁ πολὺς Κηφισὸς, καὶ ἀνάριθμοι μικρότεροι ρυάκες οἱ ἀλλήλοις πλεονάκεις δι' ὀχετῶν συνδεόμενοι χρησιμεύουσιν ὅπως διασκορπίζουσιν ἀπανταχόσε τὸ ζωοποιον ὕδωρ. Καὶ αὐτόθι ὑπάρχουσιν ἄφθονα καὶ ἀκριβῶς ἀπεικασμένα τὰρχαῖα ἐρείπια, μάλιστα ὀχετῶν. . . . Αὐτὸ δὴ ἐστὶ τὸ πρωτεῦον ὄφελος τῶν ἀπτικῶν πινάκων, ὅτι πρῶτον προσφέρουσι τὴν κρηπίδα, ἡ δυνάτὼν νὰ συμπιέσωνται τοπογραφικὰ ζητήματα μετὰ πλήρους τῆς βεβαιότητος καὶ νὰ διαγινώσκονται. Σημειώτεον ὅτι καὶ αἱ νῦν Ἀθηναὶ ἔχουσιν ἴδιον ζωτικὸν ἐνδιαφέρον ὅπως ἀποκαταστήσῃ τὰρχαῖα ὕδραγωγεία. . .

Τὸ τέταρτον φυλλάδιον ἡ Ὑργος, τὸ ὑπὸ τοῦ

Siemens ἐχνογραφηθὲν ἀρκτικῶς συνάπτεται τῷ πρώτῳ. Τὸ μὲν μέσον αὐτοῦ κατέχει τὸ Αἰγάλεον ὄρος τὸ χωρίζον τὸ πεδῖον τῶν Ἀθηνῶν ἐκ τοῦ ἐλευσινίου. Δίκην δὲ μακρᾶς ἐμπεφυτευμένης δρυὸς τίθεται ἡ θαυμασίως ἐσχηματισμένη αὕτη ἀκρόρεια ἀνά μέσον τῶν δύο πεδιάδων καὶ πρὸς μεσημβρίαν καθήκει εἰς τὴν ἀκτὴν, ἐνθα καταλείπουσα στενὸν χώρον τῇ ἀμαξιτῇ ὁδῷ ἀποτελεῖ μετὰ τῆς νοτιώτερον κειμένης ὀρεινῆς σειρᾶς τοῦ Κορυδαλλοῦ τὴν διάβασιν τοῦ Δαφνίου καὶ ἐξικνεῖται καὶ πρὸς ἄρκτον ἐγγὺς τοῦ γνωστοῦ ὄρους Παρνηθοῦ, ὅπου καταλιμπάνει τὸ κενόν, δι' οὗ οἱ Λακεδαιμόνιοι ἐπὶ τοῦ πελοποννησιακοῦ πολέμου εἰσέβαλον εἰς τὴν Ἀττικὴν. Ἐπὶ τοῦ φυλλαδίου τούτου ἡ νέα διαγραφή ἐπλούτισε πολὺ τὴν ἡμετέραν γνώσιν τῶν ἀρχαίων ἐρειπίων. Μὴ σκοπομένων δὲ τῶν ἀναριθμητῶν τύμβων, οἵτινες καὶ ἐνταῦθα κατὰ τὰς ἀκρόρεις ὑπηρείας τοῦ ὄρους εἰσι πολυαριθμότεροι, ἢ κατὰ τὴν καλλιεργημένην πεδιάδα, προσέλκεται μάλιστα τὸ βλέμμα τοῦ παρατηρητοῦ μεγάλη κατασκευὴ ὀχυρωμάτων διότι ἐκ τοῦ ὕψους τῆς μεσημβρινῆς ὀφρύος τοῦ Παρνηθοῦ μέχρι τοῦ Αἰγάλεω παρατείνεται μακρὸν τεῖχος, οὐ σκοπὸς ἦτο ὁ ἀποκλεισμός τῆς εἰσόδου εἰς τὸ πεδῖον τῶν Ἀθηνῶν. Πλὴν ἀλλ' ὅμως ἀπέτυχε τοῦ σκοποῦ καὶ τοῦτο, ὡς πάντα τὰ τεῖχη τῆς ἀρχαιότητος, ὅτε ἦδη δὲν ἴστατο κατόπιν, αὐτοῦ τὸ ζῶν τεῖχος τῶν Μακρωνομάχων ἐκείνων. Καὶ τὸ φυλλάδιον τοῦτο ὑπὸ γραφικὴν ἐποψὴν ἐπιδρᾷ πάνυ ζωηρῶς.

Πρὶν δ' ὁ ἐπικριτὴς διατρίψῃ περὶ τὸ κείμενον θέλει εἶναι νὰ ἐξάγῃ περίστασιν, ἧτις καὶ τοι μὴ ἀποτελοῦσα σφάλμα οὐδὲν ἦττον δύναται νὰ γάγῃ εἰς τοιοῦτον. Εἶναι δὴλον ὅτι ἀσυνεπές, οὐχὶ δὲ σφάλμα, ὅτι ἐν τῷ πρώτῳ καὶ δευτέρῳ φυλλαδίῳ παρελήφθη τὸ γερμανικὸν ὄνομα Friedhof, (α) ἐν τῷ τρίτῳ ὅμως φυλλαδίῳ π.χ. παρὰ τὸ Χαλάνδρι καὶ Μαρούσι τὸ ἐλληνικὸν ὄνομα Νεκροταφεῖον. Καὶ ὁ μὲν μεταχειριζόμενος τοὺς πίνακας τοὺτους γνωρίζει ἀναντιλέκτως τί ἔχει νὰ σκέπτηται· ἀλλ' ἀφ' οὗ τις ἄπαξ μεταχειρίσεται ἐλληνικὰς ἐπωνυμίας, ἡ παρακολούθησις τοῦ ἀξιωματοῦ τούτου θὰ ἦγεν εἰς κακὰ ἐπαχόλουθα. Ἐντεῦθεν προτείνει ὁ ἐπικριτὴς ἵνα διὰ πράγματα μὲν, ἀτινά εἰσιν αὐτονόητα παντὶ τῷ ὁμιλοῦντι οἰανδήποτε τῶν γλωσσῶν, τίθεται τὸ γερμανικὸν ὄνομα, οἷον Delwald, Quelle, Wehnpflanzung, Wasserleitung (β) καὶ τὰ τοῦτοις παραπλήσια· παν δ' ὅτι εἰδικῶς εἶναι τῆς νεωτέρας ἐλληνικῆς καὶ παντάπασιν λέξεις, αἱ τινες κατέστησαν κύρια ὀνόματα, δεῖν νὰ τηρῶσι τὴν τῆς νεωτέρας ἐλληνικῆς ἐπωνυμίαν. Ἡ ὀρθότης λ.χ. ἀπῆται ὅπως τηρηθῇ διὰ τὴν προειρημένην φάραγγα τὴν ἐν τῇ δυτικῇ κατωφερείᾳ τοῦ Ὑμηττοῦ τὸ ὄνομα Κακορρεῦμα, διότι τότε παραρρήμα γνωρίζει ἕκαστος περὶ τίνος φάραγγος ὑπόκειται

(α) κοιμητήριον.

(β) Ἐλαιῶν, πηγῇ, ἀμπελοφυτεῖα, ὕδραγωγεῖον.

ὁ λόγος. Ὅτι δ' ἐν τῷ πρώτῳ φυλλαδίῳ τρεῖς λόφοι κατονομάζονται διὰ τῶν γερμανικῶν ὀνομάτων *Feldberg*, *Piitenberg* καὶ *Ziegenberg* τοῦτο δ' ἐπικριτῆς ἄντικρυς κρίνει ἡμαρτημένον· διότι, δεόν νὰ μὴ ὑποθέσωμεν, ὅτι οἱ λόγοι οὗτοι ἔσχον τὴν ἰδίαν ἐπωνυμίαν ἐκ τοῦ ἰχθυογραφησαντος αὐτοῦς ἀξιωματικοῦ, ἀλλ' ὅτι αἱ εἰρημέναι ἐπωνυμίαι καὶ μεταφράσεις εἰσὶν ἐκ τῆς νεωτέρας ἑλληνικῆς. Ἐντεῦθεν ὁ ἀπὸ ἐν τῇ Ἀττικῇ αὐτῇ διερευνήσας τὰ χωρία καὶ ἐπιθυμήσας νὰ συνδιαλεχθῇ περὶ τούτων πρὸς τοὺς ἐγγωρίους θὰ εὑρεθῇ ἐν ἀμνηχανίᾳ περὶ τοῦ πῶς θέλει ὀνομάσθαι αὐτὰ· διότι ἡ ἐκ νέου μετάφρασις εἰς τὴν νεωτέραν ἑλληνικὴν δυνατὸν μὲν νὰ συνάδῃ τῇ ἐννοίᾳ, πλην, ἀλλ' ὅμως ἀστοχεῖ τῆς δημώδους ἐπωνυμίας. Ἄρα πάντα τὰ τῶν κυρίων ὀνομάτων μενέτωσαν ἀνέπαφα. Πρὸς τοῦτοις παρρηγεῖται ἡδὴ ἡ ἑλλησις, εἰ καὶ παντελῶς ἀσήμενος, ὅτι ἐν τῷ πρώτῳ φυλλαδίῳ ἡ τοποθεσία ἡ ὑπὸ τοῦ *Milchöfer* δηλούμενη ὡς τὸ ἀκρωτήριον τῆς Κωλιάδος δὲν ἐπωνυμίζεται διὰ τοῦ δημώδους ὀνόματος (ὅπερ ἐστὶ *Τρεῖς Πύργοι*), καὶ περ τὸ ὄνομα αὐτὸ πολυλῶς παραλαμβάνεται ἐν τῇ μνηστῇ τῶν ἀποδείξεων τοῦ κειμένου. Οὕτω δὲ ἐκ τοῦ ὅτι τὸ μέρος αὐτὸ σημαίνεται διὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ «ἀγίου Γεωργίου» (ὅπερ ἐπ' ἱτης παραλαμβάνεται ἐν τῷ κειμένῳ) ἀποκλείεται παρενόησις. Ἐν τούτοις δεόν ὅπως παντα τὰ ὀνόματα τὰ συχνὰ ἀπαντῶντα συμπεριλαμβάνωνται καὶ ἐν τῷ πινάκι. — Καὶ τοσαῦτα μὲν περὶ τούτου· τὸ δὲ κείμενον τῶν πινάκων ἐγγράφη ὑπὸ τοῦ *Milchöfer* μετ' ἐκπεποῦς πολυμυθείας καὶ πολλῆς ὀξύνοϊας, οὐδ' ἐρείτατο τοῦ κόπου οὗτος ὅπως διακοπήσῃ πᾶσαν ἀτρυπὴν καὶ ἐκθέσῃ ἀπαντα ὡς οἷόν τε ἀκριβῶς. Καὶ δὴ διὰ μεμονωμένων ἰχθυογραφησέων καὶ ἀπεικονίσεων λεπτομερῶν παρέχονται διαφωτίσεις εἰς τὰ φυλλάδια τῶν πινάκων. Καὶ εἰς μὲν τὸ πρῶτον καὶ δεύτερον ἐφιλοπονῆθη ἐπὶ κατ' ἀρχαίον τρόπον ὡς τὸ δυνατὸν ἐξαντλητικὸν κείμενον, τὸ δὲ τρίτον καὶ τέταρτον μὴ ληρθεῖσης ὑπ' ὀφει τῆς πράξεως αὐτῆς ἐφοδίζεται μόνον διὰ κειμένου ὁδηγητικῶς, καὶ τοῦτο πρὸς ἐπίσπευσιν τῆς τῶν πινάκων ἐκδόσεως, ὅπερ ἀνατιλέγκτως τυγχάνει πάντων σπουδαιότατον. Τὸ δ' ἐντελές ἱστορικὸν κέρδος τότε ἔσται οἰκτεῖον τῆς χώρας (ἥτοι τῆς Γερμανίας), ὑπὸ ἃν πολλοὶ διρρήτορες ἔχοντες μετὰ χειρὸς τοὺς περὶ ὧν ὁ λόγος πίνακας μέλλωσι νὰ ἐργάζωνται. — Ἰστέον ὅμως, ὅτι τὸ κύριον πρόβλημα τυγχάνει μάλιστ' ἀντιμέτωπον διότι αἱ παλαιαὶ τοποθεσίαι τῶν δήμων εἶναι τοσοῦτον κατηρειπωμένα, ὥστε οὐδαμοῦ εὐρηνται ἀναμνηστικὰ ἔγγραφα, ἂν μὴ εὐτυχῆς τις ἐπιγραφή, ὡς ἐν παραδείγματι ἡ ἐν Ἀμαρουσίῳ ἀνευρεθεῖσα, προσέρχεται ἐπικουρῶς. Καὶ τοι λοιπὸν ὁ ἀναντίλεκτος καθορισμὸς τῶν ἀρχαίων θέσεων τῶν δήμων καθίσταται μόλις δυνατός, οὐδὲν ἥττον ὁ ἐπικριτῆς πιστεύει, ὅτι ὁ *Milchöfer* λογονεχόντως μετὰ τοῦ *Λύκ* ἐναντίον τῆς γνώμης τοῦ *Οὔλερίου* τίθησι τὸ ἀκρωτήριον Κωλιάδα ἐπὶ τῶν καλλουμένων τριῶν Πύργων, ἐπειδὴ

μάλιστα παρὰ *Παυσανίαν* (1) ἡ μὲν Κωλιάς μνημονεύεται εὐθὺς μετὰ τὸ Φάληρον, τουναντίον τὸ Θερμοφώριον τῶν Ἀλίουσιων πρῶτον ἐν τῇ συναφῇ ἀρχαιολογικῇ ἐξκριθῆσαι. Τὸ δὲ τελικὸν συμπέρασμα ἐκ τῆς ἐπιφορᾶς τῶν ναυαγίων ἐπὶ τῇ Κωλιάδι μετὰ τὴν ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχίαν εἶναι τουναντίον προβληματικόν· διότι, ἂν ὁ ἄνεμος ἔπναι ὀλίγον μόνον ἐκ τοῦ βορειοδυτικοῦ ἀντὶ δὴ ἐκ δυσμῶν, ἔπρεπε τὰ ναυαγία αὐτὰ νὰ ἐπιφέρωνται νοτίως παρὰ τὴν γλῶσσαν τῆς ξηρᾶς, τῆς ὑπὸ τοῦ *Οὔλερίου* Κωλιάδος θεωρουμένης. Πάντως ὁ δῆμος Φάληρον ὡς ἐκ τούτου θὰ προσεπέλαζε μᾶλλον πρὸς τὴν Μουνυχίαν, ἢ ὡς τέως ὑπελήφθη, ἡ τοποθεσία ὅμως περὶ τὸν χώρον τοῦ Σωτῆρος καθίσταται πιθανὴ ἕνεκα διαφορῶς ἀρχαίων δεξαμενῶν. Τὸ δὲ περὶ τῆς θέσεως τοῦ ἱπποδρόμου ζήτημα τὸ ἐστὶ ἀμφίβολον ὡς ἐκ τῆς δοξαστικῆς τοῦ *Κουρτίου* τοῦ ἀναζητοῦντος αὐτὸν ἐπὶ τῇ ἀνατολικῇ κατωφερείᾳ τῆς Μουνυχίας κατέστη πιθανώτερον. Οὕτω διεσαφῆθη καὶ τὸ ζήτημα τῆς προσκολλήσεως τῶν μακρῶν τειχῶν εἰς τὸν περίβολον τοῦ ἵστεος· ὁ ἐπικριτῆς πιστεύει, ὅτι τὴν ἐγκυρον διαγνώσιν θὰ παρρηγήῃ πρῶτον ὑπὸ τοῦ *K. Κουμανοῦδη* ἐκ μικροῦ χρόνου ἐσχεδιασμένος παντελῆς ἀνακαθαρμὸς τοῦ μέρους τοῦ *Διπύλου*. Πλὴν δὲ διεγείρουσι τὸ διάφορον αἱ κοινότητες περὶ Ἡρώου ἐπὶ τοῦ *Κορυθαλλοῦ*, αἵτινες διαλευκαίνονται ὑπὸ ἰδιαιτέρου πίνακος περιγραφικοῦ πάσης λεπτομερείας. Διὰ δὲ τὸ δεύτερον φυλλαδίον ὁ *Μοιλοῦφερ* παρέχεται ἀκριβῆ ἐξιστόρησιν τοῦ Ὑμηττοῦ μετὰ τῶν λατομεϊῶν, ὃν διηρένησε κατὰ πᾶσας τὰς διευθύνσεις. Λυπηρὸν ὅτι ὁ συγγραφεὺς δὲν συμπεριλαμβάνει ἐνταῦθα καὶ τὴν περιγραφὴν τοῦ *Στέφεν* περὶ τῆς χώρας καὶ τῶν ἐνοίκων, ἣν ἐξέθηκεν οὗτος ἐν τῇ ἀρχαιολογικῇ εταιρίᾳ (τοῦ *Βερολίνου* δηλ.). Μετ' ὁρθότητος ὁ *Μοιλοῦφερ* κατὰ τῆς δοξαστικῆς τοῦ *K. Οὐάχμουθ* ἀναζητεῖ τὸν *Πριδαγόν* κατὰ τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ Ὑμηττοῦ. Πάνυ δὲ χαριέντως περιγράφεται ἡ μονὴ *Καϊσαριανὴ* ἡ παλαιὰ *Κυλλοῦ Πήρα* ἐπὶ δυσμᾶς τοῦ Ὑμηττοῦ. Ἐν τούτοις προσεκτεῖν τῇ διαφωτίσει, καθ' ἣν πολλοὶ τῶν λιθίνων λόφων, οὓς ὁ πίναξ ὑποσημαίνει τύμβους, συνέστησαν ἐκ τῆς ἀνακαθαρώσεως τοῦ ἑδάφους τοῦ ἀγροῦ, ἥτοι ἐκ τοῦ σωροῦ τοῦ ὄρους, ἃ ἔρα ἐκ τῆς ἐσχῶν τὴν ἀρχήν. Καὶ ἐθαδε ἡ ἀνερευνήσις τοῦ χώρου ἐπὶ τῇ βῆσει τοῦ ἀκριβοῦς πίνακος ἐπὶ πάσης εἰδικῆς περιπτώσεως. Ἐναντίον ὅμως τῆς εἰκοτολογίας τοῦ *Λευδοβίκου Ρωσσίου* περὶ τοῦ ὅτι ὁ δῆμος *Παιάνεια* δὲν ἔκειτο παρὰ τὸ *Λιόπεσι*, ἀλλ' ἀρκετικώτερον παρὰ τὴν *Κοσσίναν*, ἀποδεικνύουσιν ἐγκυρον τὴν γνώμην ἐκείνου αἱ κατὰ τὸ *Λιόπεσι* πέντε, ἢ ἑξ δεξαμεναί. Ὁ νῦν μέρος τι κεχωσμένος κολοσσαῖος λέων μαρμαρεῦ ἐν *Λιόπεσι* ἀπεικασθὲ κομψότατα ὑπὸ τοῦ *Χάνζεν* ἔτει 1839 ἐκ τοῦ λευκώματος τοῦ Ἑρνέστου *Κουρτίου*.

Ἐν δὲ τῷ βραχυτέρῳ κειμένῳ τοῦ τρίτου φυλλαδίου ἐξαί-

(1) Ὅστις δὲ καὶ ἄλλος Ἀθηναῖος ὁ μὲν ἐπὶ *Μουνυχί* λιμὴν . . . ὁ δὲ ἐπὶ *Φάλης* . . . ἀπέχει δὲ σταδίου εἰκοσὶ ἀπὸ Κωλιάς. Ἄττ. I, 4—5.

ρεται πάνυ εκτενώς ἡ ὑπερβάλλουσα ἀξία τῶν πινάκων διὰ τὴν τοποθέτησιν τῶν ἐκ παραδόσεως ὀνομάτων τῶν δῆμων. Σχήματά τινα τοῦ ἐδάφους μετὰ τοῦ δρόμου τῶν ποταμῶν καὶ τῶν πηγῶν ὁμοῦ θὰ καλῶσιν ἐν παντὶ καιρῷ τὸν ἔποιον εἰς κατοικίαν καὶ θὰ περιγράψωσι τὴν φυσικὴν διεύθυνσιν τῶν ὁδῶν. Ἀλλὰ τούτου ἕνεκα πρὸ πάσης λογίης ἀποπείρας δέον πρὸς ἀποφυγὴν πλανῶν νὰ προηγήται ἡ ἀκριβὴς γνῶσις τοῦ χώρου. Ἐπιτυχῶς λοιπὸν καθορίζει ὁ Μοιχοῖφερ κατὰ ταῦτα καὶ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἐπιγραφῶν τὴν τοποθεσίαν τῶν δῆμων Φλυέων (ἢ Φλυεῖας) τοῦ ὁμόρου αὐτῇ Ἀθμόνου καὶ τῶν χειροτεχνικῶν δῆμων Ἡφαιστιαδῶν, Εὐρυριδῶν, Κρωπαιῶν, Πηλήκων, Αἰθαλιδῶν καὶ Δαιδαλιδῶν.

Ἐν δὲ τῷ τελευταίῳ μέρει διαφέρει ἡ ἐκθεσις περὶ τοῦ μνημονευθέντος τείχους κατ' ἐξοχὴν ἐπὶ τῆς ράχεως τοῦ ὄρους. Ἴσως ἡ κατασκευὴ τοῦ τείχους αὐτοῦ ἀνήκει εἰς πολὺ παλαιὰν ἐποχὴν ἢ τε ἐν τῷ ε. π. χ. αἰῶνι μὴ μνημονευομένη. Τὸ τεῦχος λήγει εἰς τὴν περιγραφὴν τῆς εἰς Ἐλευσίνα ἱερᾶς ὁδοῦ. Εὐχόμενος ἐν ἐπιλόγῳ ὁ ἐπικριτὴς τῷ ἐγχειρήματι ἐξ ἴσου ἀγαθὴν τὴν ἐκδοσιν, ὡς μέχρι τοῦ νῦν καὶ ἀποφαινόμενος ὅτι οἱ πίνακες τῆς Ἀττικῆς ἅμα περτωθέντες ἐπαξίως θέλουσι χωροστατεῖ τῷ ἐλθετικῷ πίνακι τοῦ Δουφῶρ ἐπαναλαμβάνει καὶ ἐπὶ τῇ νῦν εὐκαιρίᾳ τὴν εὐχὴν τῆς ἐξεργασίας μεγάλου σχεδιάσματος τῆς Ἀκροπόλεως.

Ἐν Λευκάδι κατὰ Μάϊον ἀρχόμενον, 1884.

Ν. ΠΕΤΡΗΣ.

Τῷ ἐπ' ἀγαθαῖς ἐλπίσι

Προέδρῳ τῆς Ἑλλ. Κυβερνήσεως

Χ. Σ. ΤΡΙΚΟΥΠΗ.

ΠΕΡΙ ΑΛΒΑΝΙΚΟΥ ΣΥΝΔΕΣΜΟΥΜΕΛΕΤΗ

Ἀναγνωσθεῖσα ἐν τῷ Φιλολογ. Συλλ. «Παρνασσός»

ὑπὸ Σ. ΣΟΚΟΛΗ
(Γατροῦ)

(Ἰδε συνέχεια προηγούμενον φύλλον καὶ τέλος.)

Οἱ Ἀλβανοὶ ἀμέσως ἤρξαντο ἀναχωρεῦντες, ἀλλ' ἂν πρὶν ἀναχωρήσωσι τῇ ἐπιμόνῳ εἰσηγήσει τῶν φίλων τῶν Προξένων, ἀπεφάσισαν δῆθεν, ν' ἀποστείλωσιν ἐπιτροπὴν ἐξ αὐτῶν τῶν ἰδίων, ὅπως περιέλθωσι τὰ ἀνακτοβούλια τῶν ἐξ μεγάλων δυνάμεων, καὶ ἐπιδώσῃ εἰς ἐκάστην κυβέρνησιν ἀναφορὰν ὑποστηρίζουσαν τὰς δικαίας ἐθνικὰς ἀπαιτήσεις τῶν Ἀλβανῶν, καὶ προφορικῶς ἐκθέσωσι λεπτομερέστερον τὰ ἀφορῶντα τὸν Ἀλβανικὸν Σύνδεσμον, καὶ μέλη δὲ τῆς ἐπιτροπῆς ταύτης προσδιωρίσθησαν ὁ Ἀβδούλ-μπεης Φράσιαρης, καὶ ὁ Μεχμέτ Ἀλῆ-βέης Βρυώνης. Ἀλλ' ὅπως ἐπιτευχθῇ ἡ περιοδεία καὶ ὁ σκοπὸς αὐτῆς ἀπητοῦντο χρήματα, ὑπὸ τοιοῦτου δὲ ἐνθουσιασμοῦ καὶ ἀφοσιώσεως ἐνεφοροῦντο οἱ Ἀλβανοί, ὥστε ἐνῶ τινες ἦσαν ἀρκετὰ πλούσιον, νὰ δαπανήσωσι τὸ ἀπαιτούμενον χρῆμα, οὔτε ἐκ γενικοῦ ἐράνου ἠδυνήθησαν νὰ συλ-

λέξωσι τὰ ἀναγκαζοῦντα ἐξοδα, καὶ ἐπειδὴ συνέφερε τῇ Τουρκίᾳ τὸ τοιοῦτον διάβημα, ἐχορήγησεν αὕτη ταῦτα.

Ἀναχωρησάσης τῆς ἐπιτροπῆς καὶ ὁδευούσης εἰς Παρίσιους, ἀφοῦ προηγουμένως διήλθεν ἐκ Ρώμης καὶ ἐξεπλήρωσε τὸ πρὸς αὐτὴν καθήκον τῆς, ἡ Βόρειος Γερμανικὴ ἐφημερίς, τὸ ὄργανον τοῦ κ. Βίσμαρκ, δι' ἄρθρου κυρίου, τὸν Ἰούλιον τοῦ 1879 διεκήρυττεν κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον, ὅτι ἡ Γερμανία καλλίστα γνωρίζει ὅτι ἡ περιοδεύουσα αὕτη ἐπιτροπὴ εἶναι ὄργανον τουρκικόν, καὶ ὅτι ἔλαβε καὶ τὰ ἀπαιτούμενα ἐξοδα ἐκ τοῦ τελωνείου Πρεβέζης. Ἡ τοιαύτη διακήρυξις ἐκ μέρους τῆς Γερμανίας, ὅχι μόνον διέλυσε τὴν Ἀλβανικὴν ἐπιτροπὴν ἀλλὰ συνάμα ἀνεσκεύαζε ἐκ βάθρων, ὅσα ἡ Ἱταλικὴ πολιτικὴ ἐκονοποίει διὰ τῶν ἀντιπροσώπων καὶ τῆς δημοσιογραφίας τῆς. Ἰδοὺ λοιπὸν κατὰ πόσον ἐτήρησαν τοὺς ὅρκους τῶν οὗς ὤμοσαν ἐπιστήμως, καὶ ὁποῖος Σύνδεσμος Ἀλβανικὸς ὑπῆρξε.

Ὁ Ὄσμὰν Κασήμης, ἐκ τῆς οἰκογενείας τῶν περιφρόνων χειρουργῶν πρακτικῶν Μαργαριτίου καὶ πρόκριτος ὀθωμανός, ἐπιστρέφων ἐκ Πρεβέζης εἰς Μαργαρίτι, καθ' ὁδὸν ἐδολοφονήθη, ὑπὸ τῆς οἰκογενείας τοῦ Ἰακούβ-μπεη Τσαπάρη, ἐκ Λουγαριτίου χωρίου ἀπέναντι τοῦ Μαργαριτίου κειμένου, καὶ τοῦτο διότι πρὸ δεκαετίας, ὁ Ὄσμὰν ἐν συμπλοκῇ, εἶχε φονεύσει τὸν ἀδελφὸν τοῦ Ἰακούβ-μπεη τὸν Κεδρί-μπεη.

Τὸ θέρος τοῦ 1879 τὸ αὐτὸ ἔτος ἐν Μαζαρακίῳ, κωμοπόλει τῆς Θεσπρωτίας, ἡ φάρα τοῦ Ταχέρ Ἀθανάσι, ἐξηκολούθει πόλεμον ἐπὶ μῆνας μετὰ τῆς ἀντιπάλου φάρας, καὶ ἐφονεύοντο ἐκάστοτε πέντε ἢ ἐξ ἄνθρωποι.

Ἐν Βόλᾳ ἢ Μούρτω, παραθαλασσίῳ χωρίῳ ὅπου σταθμεύει πάντοτε, πολεμικὸν ὀθωμανικὸν πλοῖον, ἡ φάρα τοῦ Χαμίτ-μπεη ἦτο εἰς ἀδιάκοπον συμπλοκὴν μετὰ τὴν φάραν τοῦ Μαχμούτ-Ζέρι, μάλιστα ἡμέραν τινα τοῦ 1879, διαιεσθὲν τὸ χωρίον, ἐσώθη τῇ ἐπεμβάσει τοῦ πληρώματος τοῦ πολεμικοῦ πλοίου, ἐφονεύοντο δὲ ἐκάστοτε δύο καὶ τρεῖς ἐξ αὐτῶν. Ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Αὐλώνας τὸ 1880, οἱ μπένδες ἐκ χωρίου Τσαπράτι, ἐπὶ κεφαλῆς ὁ Μαχμούτ-βέης, ἐπειδὴ πρὸ ἡμερῶν εἶχον φονεύσει ἕτερον μπέν ἐκ τοῦ χωρίου Κάνινα ἐν συμπλοκῇ, ἡ διοίκησις Αὐλώνας συνέλαβε τὸν φονέα καὶ εἶχε αὐτὸν εἰς τὰς φυλακὰς Αὐλώνας, ἡ ἀντίπαλος φάρα ἐκ Κάνινα, πνέουσα σφοδρὰν ἐκδίκησιν καὶ γινώσκουσα ἐκ τῶν προτέρων ὅτι οὐδεμίαπραγματικὴ ποινὴ ἤθελε ἐπιβληθῇ τῷ φυλακισθέντι, ἐν σώματι περὶ τοὺς 150 Ἀλβανούς ἀπὸ Κάνινα ὠπλισμένοι εἰσῆλθον εἰς Αὐλώνα, διὰ τῆς βίης ἐξεδίωξαν τοὺς φρουροῦντας τὸ διοικητήριον χωροφύλακας, ἔθραυσαν τὰς θύρας τῆς φυλακῆς, καὶ ἐφόνευσαν τὸν φυλακισμένον ἀντίπαλόν των.

Τοιαῦτα παραπλήσια συνέβαινον καὶ εἰς ἄλλα χωρία καὶ κωμοπόλεις μέχρι τοῦ Ἀψοῦ ἐφησυχάζε δὲ ὁ Ἀλβανικὸς Σύνδεσμος μέχρι τῆς ἀνοιξέως τοῦ 1880, ὅτε παρουσιάσθη ἡ στυγερὰ χεῖρ, ἦν πολὺ ὀρθῶς ὁ κ. Δε Γουβερνάτις ἐζητεῖ, ὅπως συνενώσῃ λαοὺς διηρημένους ἀπὸ Ἀψοῦ μέχρι Ἀμβρακικοῦ κόλπου, ἀλλὰ παρουσιάσθη ἡ κατὰλληλος, ἡ φυσικὴ